

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

Ro'yxatga olindi: № BD-5120100-2.12

2019 yil "17" 08

JAHON ADABIYOTI

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	100000	– Gumanitar soha
Ta'lim sohasi:	120000	– Gumanitar fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	5120100	– Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili)

Toshkent – 2019

Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 2019 yil "17" "08" dagi 4-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2019 yil "4" "10" dagi 832-sonli buyrug'ining 2-ilovasi bilan fan dasturi ro'yxati tasdiqlangan.

Fan dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetida ishlab chiqildi va turdosh oliy ta'lim muassasalari bilan kelishildi.

Tuzuvchi:

Jo'raqulov U. – ToshDO*TAU, “Adabiyot nazariyasi va zamonaviy adabiy jarayon” kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari doktori

Taqrizchilar:

Qahramonov Q. – Til, adabiyot va folklor instituti etakchi ilmiy xodimi filologiya fanlari doktori, professor

Rasulova U. – ToshDO*TAU, “Adabiyot nazariyasi va zamonaviy adabiy jarayon” kafedrasi dotsenti filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Fan dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat O'zbek tili va adabiyoti universiteti Kengashida ko'rib chiqilgan va tavsiya qilingan (2019-yil "7" "07" dagi "11"-sonli bayonnoma).

Handwritten signature in blue ink: Qahramonov

Handwritten initials in blue ink: Q.H.

I. O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni

Mazkur dastur "Kadrlar tayyorlash milliy Dasturi" asosida ishlab chiqilgan. Jahon adabiyoti muammolarini o'rganish tarixiy, nazariy poetika nuqtai nazaridan dolzarb masalalardandir. Ushbu fanga oid bilimlarni magistr akademik darajasi talablari doirasida yetkazib berishda quyidagi masalalarga diqqat qaratish maqsadga muvofiq deb topildi: a) jahon xalqlari madaniy-ma'naviy hayotida muhim o'rin tutgan adabiy davrlar, adabiy figuralar, nazariy-poetika masalalari; b) eng muhim adabiy oqim va yo'nalishlar; v) yetakchi badiiy obrazlar va ularning o'rni; g) jahon xalqlari adabiyotining falsafiy, badiiy, ruhiy-ma'naviy omillari; d) adabiy turlar va janrlar takomili; ye) adabiy ta'sir masalalari qiyosiy tipologik hamda tadrijiylik prinsiplari asosida talqin etiladi. Eng muhimi, badiiy tahlil, badiiy so'zni tushunish va tushuntirish, badiiy ijodning ichki qonuniyatlarini anglash o'rganilayotgan masalalar markazida turadi.

Ushbu fan doirasida adabiyotshunoslikdagi ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalari jalb qilinadi. Jamiyatni demokratlashtirish jarayonida va iqtisodiyotni bozor tamoyillari asosida isloh qilishda ushbu fan yoshlarni mustaqil fikrlashga o'rgatadi va barcha tahlil jarayonlariga ijodiy yondoshishni shakllantirishga yordam beradi.

II. O'quv fanining maqsad va vazifalari

Mazkur fanni o'qitishdan maqsad - jahon adabiyoti namunalari bir butunlikda, jahoniy poetik tamoyillar asosida o'rganish, milliy adabiyotni boshqa millatlar badiiy tafakkuri bilan mushtarak hodisa sifatida talqin etish, jahon adabiyotining yetuk namoyandalari biografiyasi, adabiy muhiti, poetik mahorati, uslubi, badiiy konsepsiyasi masalalarini o'rganishdan iborat.

"Jahon adabiyoti" fanining vazifalari:

- talabada jahon adabiyoti bo'yicha badiiy tahlil malakasini shakllantirish;
- dunyo adabiyotidagi badiiy asarlarning ichki poetik strukturasi, semantik munosabatlarini anglash ko'nikmasini hosil qilish;
- badiiy adabiyotda ijodkor shaxs, ijodiy individuallik, individual uslub tushunchalarini anglatish;

Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi:

-jahon xalqlari adabiyotining badiiy, tarixiy, falsafiy, ruhiy-ma'naviy omillari haqida **bilimga**;

-mif va adabiyot munosabati masalasini o'rganish;

-jahon xalqlari madaniy-ma'naviy hayotida muhim o'rin tutgan adabiy davrlarni o'rganish **ko'nikmasiga**;

-adabiy oqim va yo'nalishlarning shakllanish tarixi, nazariy-estetik asoslari, adabiy-tarixiy jarayonda tutgan o'rin va ahamiyatini yoritib berish;

-jahon adabiyoti tadrijida sezilarli iz qoldirgan ijodkorlar biografiyasi, asarlari, adabiy muhiti, uslubi va badiiy mahoratini ilmiy talqin etish;

-jahon adabiyotining eng sara namunalari misolida adabiy turlar va janrlar takomili muammolari haqida fikr yuritish **malakasiga ega bo'lishi lozim**.

III. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

1-Modul. Jahon adabiyoti tarixi: Eng qadimgi davrdan Uyg'onish adabiyotigacha

1-mavzu. Mifning badiiy ijodda tutgan o'rni

Mifologik maktab: tarixi, vakillari. Aka-uka Grimmlarning "Nemis mifologiyasi" asari. Myuller asarlarida mifologik talqin. Losevning mifologiyaga doir qarashlari. Mif va falsafa, mif va estetika, mif va din. Mif va mif poetikasi jahon adabiyotini o'rganishning muhim asosi sifatida. Mifda xaos va kosmos tushunchalari, ularning badiiy adabiyot tarkibida bajaradigan vazifasi. Mifning shakllari: tabiat, jamiyat, inson, o'tmish, kelajak, yaratilishi va inqiroz haqidagi miflar. Mifologik maktab, mohiyati, asoschilari, metodologik prinsiplari. Mifologik asos, mifologik syujet, mifologik unsur tushunchalari. Ayni tushunchalarning adbiy-tarixiy jarayon bilan munosabati. Mifda xaos va kosmos tushunchalari, uning badiiy adabiyot bilan bog'liqligi. Frezer talqinida mif.

2-mavzu. Qadimgi Sharq va Antik adabiyot

Sharq va G'arb adabiyotining Antik davri: qiyos masalasi. Davrga xos adabiyotning geografik hududlari, xronologiyasi. Antik davr eposi: "Ramayana", "Maxabxorat", "Iliada", "Odisseya", "Alpomish", "Go'ro'g'li", "Manas" asarlarining mazmuni va poetik o'ziga xosliklari. Antik lirika janrlari. She'riy vaznlar masalasi. Antik drama: Esxil, Yevripidlar ijodi. Tragediya, komediya janrlarining antik namunalari. Tragediyaning rivoiy, madaniy-tarixiy va nazariy asoslari. Antik davr didaktikasi. Sharq va G'arb didaktikasining umumiy hamda xususiy jiahtlari. Didaktik talqinda shaxs, zamon va axloqiy omillarning o'rni. Gesiodning "Mehnat va kunlar" asari. "Devonu lug'otit turk" asarida didaktik she'rlar. Sharq didaktikasining yetakchi tamoyillari.

3-mavzu. Antik davr dramasi

Tragik janr. Tragediyaning rivoiy, falsafiy, psixologik va nazariy omillari. Sofoklning "Shoh Edip" tragediyasida obrazlar tizimi. Edip "gunohi"ning jahon adabiyotshunosligida talqin etilishi. Asarda tragik vaziyatlarning o'ziga xosligi. Yunon komediyasi: komediya va komizm masalasi. Aristofan komediyalari. Attika davri komediyalari. Menandr ijodi. Sharq xalqlari dramasi: xalq teatrlari, m asxarabozlik va jahon dramasi.

4-mavzu. Rim adabiyoti

Plavt va uning "Xumcha", "Maqtanchoq jangchi" komidiyalarida komik obrazlar talqini. "Xumcha" asari va o'zbek adabiyotida xasis obrazi. "Oltin devor" da komiklik va Plavtning «Xumcha» asari. Progopolinik komik obraz sifatida. Vergiliy ijodi. "Eneida" asarining yaratilishida Avgust siyosatining o'ri. Vergiliyning ijtimoiy qarashlari. "Eneida" asarining Gomer ijodi bilan munosabati. Asarning ijtimoiy mohiyati. "Eneida" da mifologik talqin. Ovidiyning "Qahramon ayollar", "Metamormfozalar" asarlarida real voqelik va mifologik talqin uyg'unligi.

5-mavzu. O'rta asrlar adabiyoti

O'rta asrlar adabiyoti tushunchasi, uning Sharq va G'arb adabiyotida tutgan o'rni. O'rta asrlar G'arbiy Yevropa eposi: "Roland haqida qo'shiq", "Sid haqida qo'shiq", "Nibulunglar haqida qo'shiq" asarlari, ularda Sharq mavzusi talqini. Kelt xalqlari sagalari. Sagalarning yaratilishi: druidlar va flidlar. Sagalar strukturasi, mavzu doirasi. Sagalarda Sharq motivlari. Sagalarning cherkov xodimlari tomonidan yozib olinishi. Sagalarda diniy, xurofiy va magik unsurlar. O'rta asrlar yozma adabiyoti. Lirik va uning mavzular ko'lami. Lirik uslubdagi o'zgarishlar. Kurtuaz lirikasi. O'rta asrlar dramasi, Antik drama bilan umumiy va farqli jihatlari. Bu davr dramasi «Injil» rivoyatlarining o'rni. Sahna talqinidagi o'ziga xosliklar: sahna, dekoratsiya, aktyorlar, maSkon va zamon masalalari. Liturchik tushunchasi. Misteriyalar. Ritsar romanchiligi. Ritsar romanlarining syujet qurilishi. Ritsar romanlarida sarguzasht va fantaziyaning ahamiyati, ularning folklor asarlari bilan munosabati. Ritsar romanlarida "uchlik" tushunchasi va uning roman syujeti bilan bog'liqligi.

6-mavzu. Jahon xalqlari Uyg'onish adabiyoti

Geografik, xronologik chegaralari. Falsafiy, estetik, poetik, ijtimoiy, ma'naviy omillari. Sharq va G'arb uyg'onishi muammosi: mushtaark va umumiy jihatlari. Ushbu muammoning jahon adabiyotshunosligida talqin etilishi. Sharq va G'arb Uyg'onish adabiyotining mushtarak va farqli jihatlari.

7-mavzu. Italiyada Uyg'onish davri adabiyoti

Falsafiy, estetik va ijtimoiy omillar. Falsafiy va ijtimoiy konsepsiyalar: "Gumanizni", "universal odam", "Xotin qizlar ematsipatsiyasi" masalalari. Uyg'onish davri adabiyotining estetik va adabiy kriteriyalari: realistik talqin, obrazlar rototipliligi, peyzaj va h.k. Dante biografiyasida o'sha davr italiya ijtimoiy muhitining o'rni. Dante ijoidning ilk davri. An'anaviy lirika. "Yangi hayot" Dante lirikasining Yangi bosqichi sifatida. Asarning mazmuni va strukturasi. "Bazm", "monarxiya haqida" asarlari. "Xalq tili haqida" Dante estetik qarashlari va filologik nuqtai nazarining in'ikosi sifatida. "Ilohiy komediya" asarining o'rganilishi masalasi. Asar ilmiy, badiiy, falsafiy asoslarining shakllanishida Sharq badiiy tafakkurining o'rni. Dante va Bakocho. Dante va Petrarka ijodi.

8-mavzu. Ispaniyada Uyg'onish davri adabiyoti

Ispan Uyg'onishning milliy va Antik asoslarari. Ispaniya adabiy-ijtimoiy hayotida O'rta asrchiilik an'analari. Bu davr adabiyotida epos, drama va folklorining o'rni. Migel de Servantesning hayot yo'li va ijodi. "Don Kixot" jahon adabiyotining yuksak namunasi sifatida. Asarning ijtimoiy, milliy va biografik omillari. Asarning ritsar romanlari bilan munosabati. "Don Kixot"da telba, qiziqchi va ayyor obrazlari. Don Kixot va real voqeelik aro nomutanosiblik. Romanning fojiaiy qirralari. Roman haqida bildirgan fikr-mulohazalar.

9-mavzu. Fransiyada Uyg'onish davri adabiyoti

15-16 asrlar Fransiyadla ijtimoiy muhit. Falsafiy qarashlar xilma xilligi. Diniy qarashlarda mutaassiblik. Uyg'onish davri fransuz lirikasi, eposi va

drmaturgiyasi. Fransua Rable biografiyasi va ijodi. "Gargantuya va Pantagryuel" asari. Asar xususida M.Baxtin tadqiqotlari. Roman talqinida xalq kulgu madaniyatining o'rnini. Asarda kinoya va komillik. Tragik-komik talqin va "Gargantuya va Pantagryuel" asari. Asar strukturasi poetik mazmunini ochishdagi ahamiyati. Asardagi obrazlar. Asar usulining o'ziga xosligi. Asar haqida M.Baxtin fikrlari.

10-mavzu. Angliya Uyg'onish davri adabiyoti

Ijtimoiy, falsafiy va estetik qarashlardagi yanglanishlar. Uyg'onish davri ingliz lirikasi, eposi va dramasi. Adabiy muhit. K.Marlo ijodi. Dramaturgiya va teatrlik. Globus teatri. Lilyam Shekspirning hayot yo'li. Shekspir ijodida lirika. Sonetlari Dramaturgiyasi. Shekspir drama asarlarini davrlashtirish. Shekspir dramalarida komiklik. Shekspir tragediyalarida qahramon, voqelik, ramzlarining o'rnini. Shekspir tragikomediyalari. "Qirol Lir"da masxara obrazi. Asarda "Otalar va bolalar" muammosi talqini. Asar syujetida peyzaj unsurlarining psixologik vazifasi. Tragik obrazlar (Qiroll Lir, Edgar) talqinida pozitsiyasi. "Qirol Lir"da «katarsis». Shekspir va Tolstoy, Shekspir va Sharq badiiy tafakkuri. "Gamlet" tragediyasida tragik qahramon talqini.

2-modul. Jahon adabiyotida adabiy oqimlar va metodlar

1-mavzu. 17- asr nemis adabiyoti

17- asr nemis adabiyotida urush mavzusi talqini. 1618-1648 yillarda bo'lib o'tgan urushning Yevropa xalqlari ma'naviy, ijtimoiy hayotida tutgan o'rnini. Ayn voqealarning badiiy adabiyotda aks etishi. Nemis yozuvchisi Martin Opis(1597-1639)ning ijtimoiy-adabiy faoliyati. Uning «Nemis poeziyasi haqida» deb nomlangan kitobida urush izdan chiqargan milliy ma'naviyatni tiklash masalasining aks etishi. Bunda nemis xalqi folkloridan, Antik davr madaniyatidan foydalanish haqidagi fikr-mulohazalar. 17-asr nemis adabiyotida urushni qoralash mavzusi. Paul Felemingning «Yangi, 1633 yilga madhiya» asarida urushning real manzaralari aks etishi. Urush odami muammosining qo'yilishi. Andreas Grifius ijodida urushning ma'naviy inqiroz manbai sifatida talqin etilishi. Grimelsgauzen(1625-1676)ning «Simplitsius Simplitsissimus» (Soddalar soddasi)satirik romanida urushga kinoyaviy munosabat. Asarda Simplitsius obrazi. Asar badiiyati va uslubi. Nemis dramaturgiyasida urush mavzusi. Kaspar fon Loenshteyn pesalari. Andreas Grifiusning urushga doir tragediyalarida diniy pafosning yetakchiligi. Asarda yalmog'iz, jinlar, arvoth kabi personajlarning badiiy funksiyasi.

2-mavzu. 17-asr Ispan adabiyoti

Bu davr ispan adabiyotida uch adabiy yo'nalish: Uyg'onish realizmi, klassitsizm, barokko. Uyg'onish realizmi va Lope de Vega ijodi. «Qo'zibuloq» realistik asar sifatida. Asarning syujeti, obrazlari. Veganing estetik qarashlari. Klassitsizm estetikasining inkori, pesa strukturasi haqida mulohazalari. Sonetlari, epik dostolari. Ispan klassitsizm adabiyoti. Bu adabiyotning milliy ruhi va xalq maishiy hayoti bilan birikib ketganligi. Barokko oqimi:uning antik asoslari,

o'tmish adabiyotini kult darajasiga ko'tarish, adabiyot xoslar uchun g'oyasi. Gongoro ijodi. Konseptizm estetikasi. Alonso Ledisma, Luis de Gevara, Baltasar Grasmanlar ijodi.

3-mavzu. Fransuz adabiyoti

Fransiyada klassitsizm estetikasi va milliy madaniyat konsepsiyasi. Fransuz klassitsizmining falsafiy-estetik asoslari. (Dekart, Per Gasendi, Molerb, Bualo qarashlari). Kornel, Rasin, Molerlar ijodida klassitsizm an'analari. Klassitsizm estetikasining asosiy tamoyillari: uch birlik, adabiy janrlar masalalari. Sharq va G'arb klassitsizmi qiyosi: umumiy va farqli jihatlar.

4-mavzu. Ingliz adabiyoti

Ingliz ijtimoiy-madaniy hayotida uyg'onish gumanizmi va hayot dialektikasi. F.Bekon, E.Spenser, V.Shekspir estetik qarashlari talqini. B.Jonson, Milton, D.Umstellilar ijodida «metafizik maktab» an'analari. Idealistik motivlar va ritsarlik an'analari talqini. 1948 yildan keyingi «yangi dvoryanlar» publitsistik prozachiligi (Jon Drayden-1631-1700, Uilyam Uicherli-1642-1716, Jon Benyan-1628-1688, Semyuel Betler-1612-1681, Jon Milton-1608-1674).

5-mavzu. XVII-XVIII asrlar italyan adabiyoti.

Jambatist Mariko (1569-1625) va «marimiza» oqimi. Italyan adabiyotida badiiy shakl soddaligi yo'lidagi harakatlar. Tarkvato Tassoga qaytish. Fulvio Testi ijodida ijtimoiy mavzu talqini. Vinchenko Filikay (1642-1707)ning diniy she'riyati. Alessandro Tasoni (1565-1635)ning satirik she'rlari: «Turli fikrlar», «Petrarka she'riyati haqida o'ylar», «O'g'irlangan chelak» asarlari. XVIII asr italyan komediyanasligi. Galdoni (1707-1793), Gossi (1722-1806)lar ijodi.

6-mavzu. XVIII asr Yevropa ma'rifatchilik adabiyoti

Nemis ma'rifatchiligi. Milliy birlik g'oyasi. I.Kantning «Ekin tafakkur» falsafasi. Fixtening subektiv idealizmi. Gegl falsafasi. Uning «Rux fenemenologiyasi» va «Mantiq ilmi» asarlari. Nemis klassik falsafaining asosi sifatida, Nemis ma'rifatparvar adiblari: Xristof Goshed (1700-1766), Fridrix Gotlib Klobshok (1724-1803), Vinkelman (1717-1768), Lesing (1729-1781).

7-mavzu. Fransuz ma'rifatchiligi

Nazariy-estetik asoslari: Mentsening «Did», Volterning «Did saroyi», Didroning «aktyor haqida paradoks» asarlari. Adabiyotda ijobiy qahramon, ijtimoiy tarbiya, milliy madniyat masalalari. Teatrchilik harakatlari: Volter, Didro, Merse, Bomarshehar komediyalari.

8-mavzu. Yevropa sentimentalizmi estetikasi

David Gartli, J.J.Russo, Joroj Bekrli, David Yunlarning falsafiy qarashlari. Sentimental estetikaning o'ziga xos jihatlari. E.Yung, J.Tomson, L.Sternlar ijodi. Gyotening «Yosh Verterning iztiroblari» asarida sentimental falsafa talqini.

XVIII asrning 70-80-yillaridagi «Boʻron va taziyq» harakati va F.Shiller ijodi. Harakatning ijtimoiy tabiati. Klengerning «Boʻron va taziyq» pesasi shtyurmerlik harakatining asosi sifatida. Ijtimoiy va hissiy erkinlik masalasi. Shilerning «Qaroqchilar», Byurgerning «Lenora», Gyotening «Korinflik kelinchak» asarlarida shtyurmerlik gʻoyalari talqini. Shillerning falsafiy va nazariy estetik qarashlari «Makr va muhabbat», «Don Karlos», «Vallenshteyn» asarlari. Shtyurmerlik harakatida xalqchilik gʻoyasi.

9-mavzu. XIX asr nemis va ingliz romantizmi

Yevropa romantizmining ikki koʻrinishi: idealistik va taraqqiyparvar romantizm. Ularning ijodida xalq va milliy birlik tamoyili. Klassitsizmga salbiy munosabat, nemis romantizmi: A.Shamiso, A.Gofman, aka-ukalar Grimlar. Ingliz romantizmi: Bayron ijodi. Nemis romantizimida: «Koʻl maktabi» (Vordsvord, Sadi, Kolrij), inqilobiy romantizm (Bayron, Shelli), «London romantiklari» oqimlari. Amerika tarixiy romanchiligi. Fenemor Kuper ijodi romantizm va realizm sintezi.

10-mavzu. Yevropa tanqidiy realizmi

P. Beranje, Stendal, P. Marime, Balzak va Charlz Dikkenslar ijodida jamiyat va shaxs muammolarining badiiy talqini. XX asr birinchi yarmi Yevropa va AQSh tanqidiy realizm adabiyoti. Gi de Mopassan tanqidiy realizmi. Nemis adiblari Tomas Mann, Bernard Shoular ijodida realist talqin tamoyillari. AQSh adabiyotida satira va yumor. Mark Tven ijodi. Jek London ijodida Spanser va Nisshe falsafasi talqini. R.Rollan (Fransiya), Lui Aragon (Fransiya), E.Xenimguey, T.Drayzer, (AQSh), Anna Ziggers (Germaniya), Jeyms Oldrij (Angilya)lar ijodida ijtimoiy falsafiy, maishiy muammolarning yoritilishi.

11-mavzu. Realizm estetikasi va naturalizm

Ijtimoiy-falsafiy asoslari. Fransuz realistik adabiyoti. P.Elyuar, M.Riffo, P.Shobbarlar ijodida «fojeiy gumanizm» motivlari. 50-yillar ispan adabiyotida «tremendizm» yoʻnalishi: K.Seli, K.Laforet ijodi. Ispan «Yangi romanchiligi»: X.Goytsolo, A.Matutelar ijodi. Naturalizm estetikasi asosida Ogyust Kont va Ippolit Ten falsafiy qarashlari yotishi. Shaxs faoliyatida biologik, genetik omillarning ustun qoʻyilishi. Naturalistik badiiy tasvirning oʻziga xosliklari. Naturalistik adabiyot vakillari: aka-uka Gonkurlar, Emil Zolyalar ijodi.

12-mavzu. Jahon modernizm adabiyoti

Modernizm estetikaning tarixiy ildizlari va ijtimoiy-falsafiy omillari. Jahon modernizmining adabiy, falsafiy yoʻnalishlari: simvolizm, futurizm, dadaizm, syurrealizm, abstraksionizm, ekzistensializm, absurdizm. Fransuz modernizmi. Inson hayotining ekzistensial talqin etilishi. J.P. Sartr, A.Kamyu, S. de Bouvarlar ijodi. 50-yillar fransuz «yangi romani»: A.Rob-Griye, N.Sorrot, M.Byutor asarlari. Fransuz «absurd teatri»: E.Ionesko, S.Bekket, A.Adamovlar ijodi. 60-80-yillar ispan profonkist romanlari: B.Kassaesa, X.Goytsolo, A.Mushetilar ijodi. Ayres Merdok, Uilyam Goldinglar ingliz modern adabiyoti namoyandalari sifatida. Nemis modern adabiyotida metafizik falsafa asosida maydonga kelgan «metaadabiyot» (Ernst

Yunger, Arno Shmid), fransuz modernizmi (Martin Valzer), freydizm qarashlarning badiiy talqinlari (S.Sveyg). AQSh modern adabiyoti: ekzitsionalizm, freydezm, dzen-buddizm g'oyalari: U.Stoyron, R.Elisson, D.Selenjer, U.Folknerlar ijodi.

13-mavzu. XX asr Lotin Amerikasi adabiyoti

XX asr ikkinchi yarmidan keyingi davr adiblari ijodida milliy ozodlik mavzusi: Pablo Neruda, Gabriel Markes, Xorxe Borxes, Karlos Fuentes, Xuan Rulfo. Markesning «Tanholikning yuz yili», «Oshkora qotillik qissasi» asarlarida milliy va umuminsoniy g'oyalar talqini.

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar talabalarda badiiy tahlil, ilmiy-nazariy muqoyasa, badiiy asarga problematik yondashuv malakasini shallantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ilmiy tadqiqotlar olib borish, tarixiy davrlar mohiyati, poetik o'ziga xosligini anglashda amaliy-nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Amaliy mashg'ulotlarda talabalar jahon adabiyoti muammolari to'g'risida amaliy ko'nikma va malaka hosil qiladilar.

Amaliy mashg'ulotni tashkil etish bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulot talabalarni adabiy jarayon va yangi o'zbek adabiyotiga doir ma'lumotlar bilan mustaqil tanishishga, ularni adabiy jarayonda paydo bo'lgan turli janrdagi asarlarni nazariy jihatdan tahlil va talqin qilishga yo'naltiradi. Talabalar to'plagan bilimlarini dars vaqtida munozara yoki ma'ruza ko'rinishida himoya qiladi. Amaliy mashg'ulotlarda talabalar hozirgi adabiy jarayon va yangi o'zbek adabiyoti fanining o'ziga xos xususiyatlariga doir ilmiy masalalarni o'rganadilar.

Amaliy mashg'ulot uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. "Qadim Gresiyaning afsona va miflari", "Hind miflari" asarlari tahlili.
2. Antik davr Sharq va G'arb eposlari qiyosi.
3. "Zanjirband Prometey" asarida mifologiyaning o'zmi.
4. O'rta asrlar Yevropa xalqlari eposi.
5. Kelt xalqlari epik ijodi: bardlar va flidlar tomonidan ijod etilgan sagalar.
6. Turbadur va Kurtuaz she'riyati.
7. O'rta asr dramasiining syujetlari va «Injil» rivoyatlari.
8. Uyg'onish davrining falsafiy, tarixiy va badiiy omillari.
9. Dantening "Ilohiy komediya" asarining strukturasi va obrazlar tizimi.
10. Servantesning «Don Kixot» asarida an'anaviy va yangilik.
11. Shekspir tragediyalarida shaxs masalasi.
12. Fransua Rable va Fransuz folklori.

13. D.Defoning "Robinzon Kruzo" romanida ma'rifat g'oyasi.
14. "Gulliverning sayohatlari" romanida J.Svift fantastikasining realistik negizi.
15. F.Shilleming "Qaroqchilar" tragediyasida erksevarlik g'oyalarining ilgari surilishi.
16. Gyote "Faust" asarining asosiy g'oyasi.
17. Bayron ijodida ranutizinning o'rni.
18. Stendalning "Qizil va qora" romanida ijobiy qahramon muammosi.
19. Balzak asarlarida umuminsoniy qadriyatlar.
20. "Bovari xonim" romanida ijtimoiy-siyosiy va estetik xom xayollikning fosh etilishi.
21. Pushkinning "Yevgeniy Onegin" she'riy romani realistik asar sifatida.
22. F.Dostoevskiyning "Jinoyat va Jazo" romanida psixologizm.
23. E.Zoyaning "Hamal" romanida mehnat va manfaat masalasi.
24. Mopassan hikoyalarida psixologik tahlilning chuqurligi.

V. Seminar mashg'ulotlarini tashkil etish bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlari talabalarni hozirgi adabiy jarayonga oid ma'lumotlar bilan mustaqil tanishishga, adabiy jarayondagi lirik, epik, dramatik asarlarni tahlil va talqin etishga yo'naltiradi. Talabalar egallagan bilimlarini dars chog'ida munozara yoki ma'ruza shaklida himoya qiladi. Seminar mashg'ulotlarida talabalar hozirgi adabiy jarayonning bir qator ilmiy muammolari to'g'risida amaliy ko'nikma va malaka hosil qiladilar.

Seminar mashg'ulotlari uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. «Qadim Gretsiyaning afsona va miflari», «Hind miflari» asarlari tahlili.
2. Gomerning «Ilida» va «Odiseya» asarlarida mifologik syujetlarning o'rni.
3. Bualoning «Poetik san'at» asari.
4. E.Xeminguey ijodida inson irodasi kuchining tasvirlanishi ("Alvido, qurol" va "Chol va dengiz" asarlari asosida).
5. U.Folknerning "Qora musiqa" asarida tragik pafos.
6. A.Kamyu va absurd adabiyot muammosi. F.Kafka ijodida "Absurd makon" muammosi.

V. Mustaqil ta'lim

Talaba mustaqil ishni tayyorlashda fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda, quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik;
- seminar mashg'ulotlariga tayyorgarlik;
- darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruza qismini o'zlashtirish;
- maxsus adabiyotlar bo'yicha fan bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash;
- talabning o'quv, ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fan bo'limlari va mavzularni chuqur o'rganish;
- faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari;
- masofaviy ta'lim.

Mustaqil ish uchun quyidagi topshiriqlarni bajarish tavsiya etiladi

1. Gomerning "Iliada" va "Odysseya" asarlarida mifologik syujetlarning o'rimi. (Qadim dunyo mifologiyasi kitobi asosida.-M., 1987).
2. "Shoh Edip"da tragizm muammosi. Shu kitob asosida yozma ish tayyorlash.
3. "Shohnoma"da Zahhok obrazi:mifologik, diniy, badiiy talqin sintezi sifatida. Firdavsiy "Shohnomasi" va mifologiyaga doir ilmiy adabiyotlardan foydalanish.
4. Kelt xalqlari sagarlarida sharqona syujetlar. Etik va estetik qatlamlarini muqoyasa qilish.
5. Dante ijodiga sharq badiiy-falsafiy tafakkurining ta'siri. "Ilohiy komediya" asari asosida.
6. F.Rable va folklor munosabati masalasi. M.Baxtin qarashlari asosida.
7. Shekspiring "Qirol Lir" asarida masxara obrazi. S.Melievning "Hazillashmang daho bilan"("O'zAS", 2002, iyun) maqolasi asosida.
8. Kristofer Marlning «Buyuk Temur» asari. "Buyuk Temur" asari tahlili misolida.
9. D.Defoning "Robinson Kruzo" romani badiiyati. Asami o'qib tahlil qilish.
10. "Gulliverning sayohatlari" romanida giperbolaning o'rimi. Shu kitob asosida yozma ish tayyorlash.
- 11.F.Shilleming "Qaroqchilar" tragediyasida tragik obrazlar. Kitob voqealari asosida test tuzish.

12. Gyote "Faust" asarida unuminsoniy g'oyalari. E. Vohidov tarjimasida o'qish va tushunish.
13. Bayron ijodida ramantik oboazlar. She'rlarini yod olish, tahlil qilish.
14. Stendalning "Qizil va qora" romanida J. Sorel obrazi. Romanni o'qish.
15. Balzak asarlarida unuminsoniy suammolar talqini. "Gorio ota" asari asosida. "Gorio ota" asari asosida.
16. F. Dostoevskiyning "Jinoyat va Jazo" romanida inson tabiati talqini. Asar ustida ishlash, mustaqil ish tayyorlash.
17. E. Xemingvay ijodida inson va borliq muammosi talqini. "Chol va dengiz" asari tahlili.
18. F. Kafkaning "Begona" asarida ekzistensializm talqini. J. P. Sartarning "Ekzistensializm to'g'risida" nomli maqalasi asosida ("Jahon adabiyoti jurnali", 1997).

VI Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari **Asosiy adabiyotlar**

1. Hamdamov U., Qosimov A. Jahon adabiyoti. T.: "Barkamol fayz media", 2017.
2. Артаманов С.Д., и др. История зарубежной литературы XVII-XVIII в.в.- М., 1989.
3. Зарубежная литература XIX века.-М., 1989.
4. Зарубежная литература XX века.-М., 2000.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Мирзиёев Ш. Эркин ва фаравон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2016.
2. Мирзиёев Ш. Буюк келажакимизни мард ва олижноб халкимиз билан бирга қурамыз. – Т.: Ўзбекистон, 2017.
3. Жўрақулов У. Худудеиз жилва.-Г., 2006.
4. Жўрақулов У. Худудеиз жилва.-Г., 2006.
5. Жўрақулов У. Назарий поэтика масалалари: Муаллиф. Жанр. Хронотоп. – Т., 2015. Сулаймонова Ф. Шарқ ва Ғарб.-Г.,1997.
6. Куронов Д., Раҳмонов Б. Ғарб адабий-танқидий тафаккури тирихи очерклари.-Г., 2008
7. Комилов Н. Тафаккур карвонлари. – Т., 1999.
8. Аристотель. Поэтика.-Т.,1980.
9. Афансев А.Н. Дерево жизни.-М., 1982.
10. Голосовкер Я.Логика мифа.-М.,1987.
11. История эстетики: Памятники мировой эстетической мысли. В пяти томах.-М., 1964-1970.
12. Комилов Н. Тафаккур карвонлари. – Т., 1999.
13. Конфуцианство в Китае.-М., 1982.
14. Мифы древней Индии.-М., 1975.
15. Рифтин Б.Л. От мифа к роману.-М., 1979.
16. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа.-М.,1976.
17. Мифологии древнего мира.-М., 1977.

Internet saytlari

1. www.ziyounet.uz
2. www.edu.uz
3. www.o'zbek.adabiyoti.com.
4. www.zivo.uz
5. [www. Lib.ru](http://www.Lib.ru).
6. www.litera.ru.
7. www.Philologs.narod.ru.